

Michael Blum

Cape Town – Stockholm (On Thembo Mjobo)

Bokrelease, 15 maj, 18 – 20 Konst-ig, Kulturhuset, Stockholm

Rudiosändning, 17 maj, 22.05, Sveriges Radio P1

MAGDALENA MALM: *Cape Town – Stockholm (On Thembo Mjobo)* är en berättelse om karaktären Thembo Mjobo. Den beskriver förhållandet mellan Sverige och Sydafrika under apartheidregimen. Hur kom det sig att du började arbeta med det temat?

MICHAEL BLUM: Jag tror att jag först stötte på det när jag läste om mordet på Olof Palme för 20 år sedan, och då i samband med Sydafrikaspåret. Jag har också fått en hel del information genom några av Henning Mankells romaner, och från research för tidigare projekt om Sydafrikas befrielseörelse och svensk socialdemokrati. Men framför allt är jag fascinerad av vad som hänt i Sydafrika efter apartheid. Övergången från apartheidregimen, som ofta jämförs med nazityskland, till Rainbow Nation är någonting unikt och fantastiskt! Föreställ dig att judar fredligt hade kommit till makten i Tyskland 1945 och regerade tillsammans med nazisterna! Jag vill inte läsa in någon religiös eller psykoanalytisk tolkning i situationen, men det är ett högst fascinerande fenomen. Förlåtelse var ett mycket effektivt vapen – även om det visade sig att minnesförlust var ett ännu bättre. Sedan 1994 har medlemmar i National Party (apartheidpartiet) en efter en gått med i ANC, så många att NP löstes upp i ANC och officiellt upphörde att existera efter att ha fått endast 2% av rösterna i valet 2003! Där fanns människor som förstod att det låg i deras intresse att förtryckarna behandlades rättvist, och en regerande minoritet som insåg att den enda möjligheten att behålla makt var att ge upp den. Situationen var givetvis mer komplex – det fanns ekonomiska och geo-politiska faktorer att ta hänsyn till – men ändå, man undvek inbördeskrig och Sydafrika kom att bli den mest positiva förebilden för Mellanöstern och andra konfliktområden.

När du bjöd in mig att utveckla ett projekt i Stockholm, slog det mig att det skulle kunna vara intressant att gräva i Sveriges stöd till Sydafrikas befrielseörelse ur ett svenskt perspektiv. Skandinavien, och framför allt Sverige, stödde dessa rörelser mer än alla andra nationer tillsammans; politiskt, ekonomiskt och moraliskt och med tiden utvecklades väldigt intima relationer. Men det här avsnittet ur vår nutidshistoria har redan bleknat. De flesta svenska inblandade lever fortfarande, men deras historia har inte berättats. Resultaten av Sveriges stöd är tydligt synliga i Sydafrika, men jag var nyfiken på hur engagemanget påverkade Sverige, ett land som mer eller mindre är Sydafrikas totala motsats.

Intressant nog publicerar Afrikagrupperna i Sverige en serie böcker på det här temat just i år. Uppenbarligen finns det något i tidsandan som uppmanar till omvärdering.

MM: Projektet består av ett radioprogram och en bok. Varför valde du dessa uttryckssätt? Och vad är det för skillnad på de två delarna av verket?

MB: Karaktären av din inbjudan, som inte var kopplad till något utställningsrum, lämnade obegränsade möjligheter. Jag funderade över vilket medium som skulle lämpa sig bäst för ett sådant projekt. Det skulle kunna ha blivit en akademisk bok, en roman eller en dokumentärfilm, tre möjligheter som jag övervägde. Men jag var mer intresserad av att experimentera med olika former av berättande och utmana idéer om sanning och autenticitet, men inte genom att dekonstruera en existerande historia, eftersom det inte fanns någon, utan genom att skapa en särskild form för en ny berättelse.

Vad gäller radioprogrammet föredrar jag tyskans Hörspiel (hörspel). Det är ett både sammanfattande och lekfullt begrepp, och det refererar till en tradition. När det gäller *Cape Town – Stockholm (On Thembo Mjobo)*, är hörspelet ett verkligt ljuddokument, en intervju

med en före detta Säpo-agent som ger oss information om Mjobo, medan boken är en översikt av sammanhanget han levde i. Verket i sin helhet kretsar kring samma historia, inte från två skilda perspektiv, utan snarare i två kompletterande nivåer. Boken är inte en ren faktabok, utan snarare ett experiment med historieberättande där information framställs i en sökande kontext, med samma noggrannhet som i en dokumentär, men samtidigt mer öppen för tolkning.

MM: Ditt projekt som visades på förra Istanbulbiennalen, *A Tribute to Safiye Behar*, ger ett nytt perspektiv på Turkiets samtidshistoria – på samma sätt som berättelsen om Thembo Mjobo gör i Sverige. Vilka var reaktionerna i Turkiet?

MB: Jag vill inte dra några paralleller mellan Safiye Behar och Thembo Mjobo eftersom det är två väldigt olika historier. I Turkiet lever den överdrivna myten om Atatürk och den unga nationens födelse, och mitt projekt handlade om att dekonstruera den myten (projektet hade förstås en massa andra aspekter, men låt oss hålla oss till denna här). I Sverige är situationen egentligen den motsatta: nästan ingen minns någonting av det som har ägt rum, så mitt ingripande här består istället av uppbyggnaden av en berättelse som ännu inte finns.

MM: Berättelsen om Thembo Mjobo är en historia om en uppdiktad karaktär, men den bygger på verkliga händelser. Han skulle mycket väl ha kunnat existera. I projektet vävs verkliga händelser och dokument samman med fiktion. Vad uppnår du med att använda både fiktivt och dokumentärt material?

MB: Fiktion kan vara mer verklig än vi ofta tar för givet. Är inte Thembo Mjobo mer verklig än ... Michael Jackson, till exempel? Jag använder historikerns metoder, men inte hans etik. Det som är utmärkande här är att de flesta huvudpersoner fortfarande är vid liv. Det handlar om väldigt närliggande historia. Så jag var tvungen att vara försiktig och se till att den dos av fiktion som jag injicerade inte verkade orimlig och inte förolämpade någon nu levande människa – man vill inte hamna på kant med människor man respekterar eller beundrar. Det är därför det till slut blev kvar så lite fiktion. Jag var tvungen att fokusera på Mjobo, för han var en sådan perfekt person, den mest svenske sydafrikanen någonsin. Jag ville inte tala om Sverige och Sydafrika i allmänhet, utan om en enskild erfarenhet, det vill säga hur en geopolitisk situation kan te sig utifrån ett enskilt perspektiv.

Cape Town – Stockholm (On Thembo Mjobo) är ett projekt av Michael Blum, producerat av MAP, Stockholm. Radioprogrammet är producerat i samarbete med SR c och boken är producerad i samarbete med Propexus förlag. Projektet har genomförts med stöd av Franska Institutet i Stockholm och Bundeskanzleramt i Österrike. MAP drivs med stöd av Framtidens Kultur. Stort tack till Konst-ig, Zenit City och alla som hjälpt till med research och material.

Information om boken www.mobileartproduction.se/publikationer

Lyssna på radioprogrammet www.sr.se/src

Mer om Michael Blum www.blumology.net